

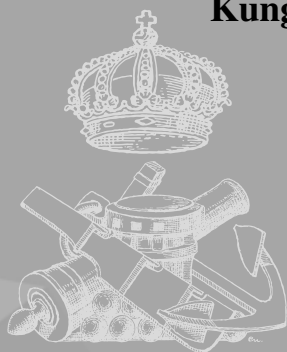

FREMM. Bildkälla: Naval Group.

En svensk marin i Nato

Kungl. Örlogsmannasällskapet
och
Kungl Krigsvetenskapsakademien

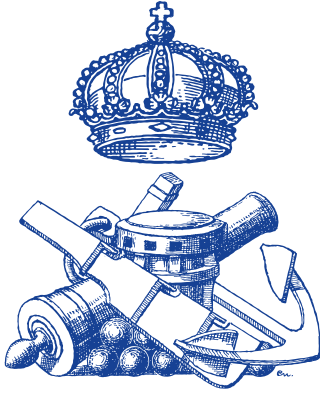
2023

En svensk marin i Nato

Bildkälla. Saab Kockums

En svensk marin i Nato

Utgiven av

Kungl. Örlogsmannasällskapet

och

Kungl Krigsvetenskapsakademien

2023

En svensk marin i Nato

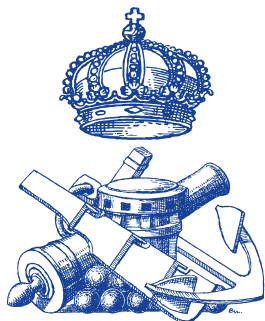
Per Edling och Fredrik Hesselman

Utgiven av

Kungl. Örlogsmannasällskapet och
Kungl Krigsvetenskapsakademien

Grafisk form: Olle Neckman

Tryck Åtta 45 2023

Innehållsförteckning

Förord	sid 9
Sammanfattning.....	sid 10
Inledning.....	sid 12
Motståndarna: Björnen, draken och terroristerna.....	sid 15
Militärgeografi: från alliansfri till allierad	sid 18
Multidomänoperationer	sid 19
En mer framåtlutad strategi	sid 23
Marin strategiutveckling.....	sid 26
Utblick mot framtiden	sid 31
Avslutning	sid 38
Fortsatt arbete	sid 40
Abstract	sid 41

Foto: Ditte Boysen Ruge.

Förord

Föreliggande rapport har tagits fram i ett samarbete mellan Kungl. Örlogsmannasällskapet och Kungl Krigsvetenskapsakademien. Arbetet har genomförts under akademiernas ordinarie sammanträden och vid fokuserade seminarier. Genom detta upplägg har perspektiven blivit bredare. För KÖMS ledamöter har sjöfartens och handelsflödenas betydelse samt den pågående globala kraftmätningen varit viktiga ingångsvärden. Ledamöter ur KKrVA har främst bidragit med utgångspunkter om alliansmedlemskapet, totalförsvaret samt tänkbar parallell lantkrigsvetenskap och luftkrigsutveckling.

Kraften i Sveriges två militärvetenskapliga akademiernas gemensamma arbete under H.M. Konungens beskydd manifesteras när de två valspråken ”förstånd och styrka” respektive ”fäderneslandets försvar – mod och kunskaper” kombineras. Så många ingångsvärden som möjligt och stark analyskraft leder till ett framåtlutat förslag om en marin till skydd för och främjande av svenska och allierade intressen – hemma och borta.

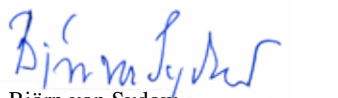
Det är vår förhoppning att det förslag om svensk marin utveckling som läsaren nu håller i sin hand kan befria diskussionen från ett strategiskt och operativt tankearv som sedan 200 år inneburit att uppgifter, materielsystem, organisation och utbildning har designats för att ensidigt bryta udden av en kustinvasion och där de fria sjövägarna har satts på undantag.

Morgondagen kräver ett nytt tänkande redan idag.

Stockholm, den 30 april 2023

Anders Grenstad
Konteramiral och ordförande för
Kungl. Örlogsmannasällskapet

Björn von Sydow
Docent och styresman för
Kungl Krigsvetenskapsakademien

Ryskt örlogsfartyg i Arktis. Bildkälla: mil.ru.

Sammanfattning

Det förnyade och storskaliga ryska anfallet mot Ukraina 2022 har kastat den europeiska säkerhetsordningen över ända. Samtidigt utmanas de västliga demokratierna av Kinas intressen och risken för terroristattacker ökar. Den svenska strategin måste bli mera framåtlutad. Sverige behöver marinstridskrafter som med uthållighet kan agera offensivt samt etablera och upprätthålla sjökontroll.

Rysslands strävan efter att återta sin roll som supermakt gynnas av öppna ishavshamnar. Klimatförändringarna smälter polarisarna allt snabbare. Snart går den kortaste vägen från Asien till Europa över Nordpolen. Vid Norra ishavet ligger Kolahalvön med det marina baskomplexet för den ryska nukleära avskräckningen och andraslagsförmågan, bara 20 landmil från gränserna till Norge och Finland. Det är rimligt att anta att Ryssland vill förhindra all fientlig påverkan kring

detta område, eftersom det är av existentiell betydelse. I syfte att säkerställa sina handelsflöden även under högre konfliktnivåer kan Ryssland välja att koncentrera sin sjötrafik till hamnar i Norra ishavet eller Svarta havet. Då kan Ryssland fokusera sin krigföring i Östersjön mot att stödja markstriden i området. Om Nato inte kan kontrollera Östersjön kommer alliansen att ha svårt att försvara sig mot en rysk markoffensiv mot Baltikum, framför allt om Ryssland kan använda Gotland, Åland och Bornholm som stödjepunkter.

När Sverige och Finland går från alliansfria till allierade ändras de militärgeografiska förutsättningarna. Med undantag av området kring Sankt Petersburg och exklaven Kaliningrad är alla Östersjöns strandstater Nato-medlemmar. Vårt närområde kommer att utgöra en stor del av Natos norra front. Östersjön, Bottniska viken, Västerhavet, Nordatlanten och Norra ishavet måste ses i ett och samma militärgeografiska sammanhang: det nordiskt-arktiskt-baltiska området – NABO – i vilket Sverige ligger i mitten. Vår försvarsgräns flyttas till alliansens gräns mot Ryssland, norrut till Arktis, i väster till USA samt flera tusen kilometer söderut.

Som allierad måste Sverige se på omvärlden med bredare perspektiv och som konsekvens anta en mer framåtlutad strategi för marina operationer. Sedan 1814 har den svenska marina stra-

tegin varit defensiv och inriktad på att bestrida motståndarens kontroll, men som Natomedlem behöver den svenska marinen nu kunna etablera sjökontroll, för att skapa säkra transportleder. Vid en konflikt i svenskt närområde gäller det att säkra flödena från Nordsjön till västkusthamnarna, genom Östersjöinloppen och till de viktigaste hamnarna i Östersjön, Finska viken och Bottniska viken. Emellertid, om konflikten utspelar sig någon annanstans är det där svenska marinstridskrafter ska uppträda.

I framtiden ska marinen med sjö- och amfibiestridskrafter även kunna förbekämpa, luftförsvara och säkra landstigningsområden över och under havsytan samt en bit upp i land. Behovet av uthållighet ökar. Det kommer bland annat kräva örlogsfartyg som är tillräckligt stora för att bära långräckviddiga vapensystem samt amfibieförband med moderna sensorer, tung beväpning och ökad räckvidd.

Som Natomedlem, är det riktigt att vårt närområde är dimensionerande för marinens förmågeutveckling? Eller är det försvaret av de globala allmänningarna – på det fria havet, i lufthavet, i rymden och i cyberrymden – som är den svenska marinens framtida huvuduppgift? Oavsett vilket, måste vi tänka nytt för att kunna möta de krav som ställs av öppet aggressiva motståndare, ett större operationsområde och Sverige som del av en försvarsallians.

Örlogsparad i St Petersburg. Bildkälla kremlin.ru.

Inledning

Rysslands förnyade och storskaliga anfall mot Ukraina och de aggressiva ryska ambitionerna att kontrollera även andra områden inom sin så kallade intressesfär har kastat den europeiska säkerhetsordningen över ända.¹ Som en konsekvens av denna förändring har Sverige gemensamt med Finland ansökt om medlemskap i Nato. Det innebär att vi behöver omdefiniera synen på nyttjandet av Försvarsmakten

och marinen. Under drygt tvåhundra år har vi som alliansfria kunnat betrakta stora skeenden i Europa från sidan. Ibland har vi liknat vårt försvar vid en igelkott. Denna tid är förbi. Som en del av Nato blir Sverige på allvar en deltagare i spelet om den nordatlantiska och nordeuropeiska säkerheten. Nato har tre kärnuppgifter: avskräckning och kollektivt försvar, krishantering samt försvarssamarbeten.² Sverige ska delta i lösandet av alla tre.

¹ Jens Nykvist, "Vi är Nato", TiS 4/2022.

² Nato 2022, Strategic concept – adopted by Heads of State and Government at the NATO summit in Madrid 29 June 2022, <https://www.nato.int/strategic-concept>, s. 1 (2022-12-31).

Den globala konkurrensen ökar till följd av pågående maktförskjutningar och olika kraftmätningar pågår, inte bara mellan öst och väst. Förutom att ha förmåga att skydda våra egna intressen och klara en första konfrontation på egen hand, måste vi redan i fred agera förebyggande och i händelse av konflikt skynda till våra allierade vänners hjälp, på samma sätt som vi förväntar oss att andra sluter upp vid vår sida.³

Syftet med denna artikel är att beskriva hur den svenska marinen skulle kunna utvecklas för att möta de krav som ställs av öppet aggressiva motståndare, av ett större operationsområde och av att vara en del i en försvarsallians.

Arbetet består av tre delar. Inledningsvis redovisas utgångsvärden om motståndarna, geografin och operationsmiljön, därefter diskuteras behovet av marin strategiutveckling i den nya kontexten och avslutningsvis lämnas några förslag på marin förmågeutveckling.

Motståndarna: Björnen, draken och terroristerna⁴

Enligt Natos strategiska koncept från 2022 har alliansen tre potentiella motståndare: Ryssland, Kina och terroristgrupper.⁵ Dessa tre motståndare är olika. Även om det är de sista årens ryska krig som har gjort att Sverige har ansökt om medlemskap i Nato ökar motståndarbeskrivningens precision och framtidssäkring om den också omfattar Kina och terrorister.

Ryssland⁶

Den hänsynslösa krigföringen i Ukraina visar att det inte råder någon tvekan om att Ryssland har intentioner att återta sin plats som supermakt, kost vad det kosta vill. Även om de ryska konventionella markstridskrafterna förmodligen för närvarande inte räcker till för att öppna ytterligare en front är huvuddelen av sjö-, luft och cyberstridskrafterna samt massförstörelsevapnen av allt att döma intakta. När det gäller risken för nukleär krigföring går det bara att hoppas att avskräckningens logik om ömsesidigt garanterad förstörelse även framgent gör att dessa vapen inte används.

³ Peter Hore, "A future Royal Swedish Navy and Nato", TiS 4/2022.

⁴ Avsnittet är en utveckling av delar av "Släpp ingen jävel över bron", av Per Edling, KKrVAHT 2/2022 och "Ett framtida svenskt försvar – ur ett militärgeografiskt perspektiv" av Carl Bergqvist, Per Edling & Mats Ström, KKrVAHT 3/2022.

⁵ NATO Strategic Concept 2022, s. 4-5.

⁶ Avsnittet om Ryssland är en utveckling av delar av "Släpp ingen jävel över bron", av Per Edling, KKrVAHT 2/2022 och "Ett framtida svenskt försvar – ur ett militärgeografiskt perspektiv" av Carl Bergqvist, Per Edling & Mats Ström, KKrVAHT 3/2022.

Skandinavien med Nordkalotten. Bildkälla: Örjan Wallers.

Ryssland har behov av öppna ishavshamnar, vilket gynnas av de pågående klimatförändringarna. Den kortaste vägen från norra Asien till Europa går via farleder genom Ishavet. Med smältande polarisar kommer seglations-säsongen att bli allt längre.⁷ Dessutom blir nya havsområden möjliga att exploatera eftersom stora lager av olja, gas och möjligen mineraler finns gömda under isen.⁸ Ryssland håller redan på att flytta fram sina positio-

ner i Arktis. Bland annat ställs krav på rysk lotsning av fartyg som följer nordostpassagen norr om Ryssland, trots att färden går på internationellt vatten. Fordringarna ökar spänningen mellan Ryssland och västvärlden även i Arktis, vilket gör att USA överväger att inleda en FONOP (freedom of navigation operation) i området. Denna ambition begränsas dock av att den amerikanska flottan i stor utsträckning saknar isklassade fartyg.⁹

⁷ Niklas Granholm, "Utvecklingen i Arktis – påverkan på och implikationer för Sverige" 2019, FOI Memo 6887.

⁸ <https://www.naturskyddsforeningen.se/faktablad/hoten-mot-arktis/> (2022-06-21).

⁹ Andrey Todorov, "Dire Straits of the Russian Arctic: Options and Challenges for a Potential US FONOP in the Northern Sea Route", Marine Policy, March 2022.

Det Norra ishavet rymmer det ryska baskomplexet på Kolahalvön, vilket ligger bara 20 landmil från gränsen till Norge och Finland. Området är en viktig replipunkt för Norra marinens atomubåtsflotta och är därmed helt centralt för den ryska nukleära avskräckningen och andraslagsförmågan. Av denna anledning är det rimligt att tro att Ryssland kommer att bygga upp en stark försvarsförmåga att skydda Kolahalvön, vilken bland annat kallas bastionförsvar. Målsättningen är att säkerställa att de kärnvapenbestyckade ubåtarna kan dyka på tillräckligt stora avstånd från Natos ubåtsjaktstyrkor för att oupptäckta kunna nå sina operationsområden. I skyddet av den nukleära förmågan ingår också att förneka västlig kontroll över Nordatlanten.

Även om den ryska sjötrafiken har påverkats av de sanktioner som väst successivt lagt på Ryssland, har handeln över Östersjön sedan lång tid varit av stor betydelse för den ryska ekonomin.¹⁰ Ungefär hälften av Rysslands import och export går på köl genom Östersjön. Att säkerställa att dessa viktiga flöden kan flyta ostörda genom Öresund och Bälten även i högre konfliktnivåer kommer att kräva mycket av den ryska flottan. Det samma gäller den ryska trafiken genom Bosporen.

För att undvika att ständigt behöva avdela stridskrafter för att skydda sin sjötrafik genom Östersjön och Västerhavet, kan Ryssland välja att styra om sin sjötrafik mot hamnarna i Norra ishavet. Ryssland kan därefter fokusera sin krigföring i Östersjön mot att förvägra en motståndare möjligheten att närma sig områdena kring Sankt Petersburg och Kaliningrad. Rätt utbildad och utrustad kan den ryska flottan ställa till stora problem, framför allt om Nato är engagerat i andra operationer, splittrat eller passivt. En rysk landstigning i Natoförbandens rygg samtidigt med en markoffensiv mot Baltikum kommer att vara svår att försvara sig mot, framför allt om Gotland, Åland eller Bornholm kan användas som ryska stödpunkter. Öarna kan användas som framskjutna basområden för sjöstridskrafter, sensorer och vapensystem.

Strävan att använda havet för försvar är ett nygammalt ryskt upplägg, som liknar den Östersjöstrategi som så småningom utvecklades efter att Finland och de baltiska staterna blev självständiga från Ryssland 1917-1919. Den stora frågan när det gäller rysk sjökrigföring i vårt närområde har varit, och är fortsatt, var den marina försvarslinjen ska gå. Gamla och välkända svar

¹⁰ Tomas Malmjöf & Johan Tejpar, "Ett skepp kommer lastat – Ryska handelsflöden via Östersjön i ett tjugohårsperspektiv" 2013, FOI-R--3586—SE.

har varit långt in i Finska viken eller i höjd med Östersjöninloppen,¹¹ men senare års sommarövningar med namnet Oceanskölden antyder att det finns tankar på att etablera en rysk försvarslinje i Nordsjön.¹² Om Ryssland kan skära av förbindelserna utmed någon av dessa linjer erhålls i princip handlingsfrihet i området innanför. Därför växer betydelsen av att Nato kan kontrollera även Nordsjön och Västerhavet för försvaret av Norden och Baltikum.

Den nednötning som de konventionella ryska markstridskrafterna genomgår på grund av det föredömligt hårdnackade ukrainska motståndet kommer på kort sikt förmodligen inte att kunna ersättas, vare sig av industrin eller av det militära utbildningssystemet. Ryssland har dock tidigare visat god förmåga till att dra slutsatser av begångna misstag och lära om. Exempelvis omsattes snabbt de dyrköpta lärdomarna från Vinterkriget 1939-40 och redan sommaren 1941 var Finland i strid med en annan och bättre röd armé. På samma sätt kan vi förvänta oss att erfarenheterna från kriget i

Ukraina kommer att hanteras och leda till nya och bättre ryska förmågor. Dessutom finns det bedömningar som ger vid handen att Rysslands väpnade styrkor främst lider av designfel och organisatoriska problem, vilka kan gå snabbt att åtgärda.¹³

Kina¹⁴

Kina när en önskan om att återta sin plats som den ledande ekonomiska makten i världen efter ”det århundrade av förnedring” som Japan och dåtidens europeiska stormakter, inklusive Ryssland, har påtvingat Kina. Under 2018 publicerades en vitbok vilken definierar Kinas arktiska politik och i synnerhet önskan att dra fördel av den globala uppvärmningen genom att rita den ”polära sidenvägen”. Kina förklarade sig vara en ”nära arktisk stat”.¹⁵ Sjövägen som alltså gradvis öppnas upp norr om Ryssland mellan Kina och de stora Nordsjöhamnarna är cirka 30 % kortare än den som passerar genom Indiska oceanen via Suezkanalen. Ett ökat intresse för Arktis kommer att kollidera inte bara med Rysslands intressen, utan även med Natos.

¹¹ Gunnar Åselius, *The Rise and Fall of the Soviet Navy in the Baltic, 1921-1941* 2005, London: Frank Cass.

¹² <https://thebarentsobserver.com/en/security/2021/07/northern-fleet-warships-will-conduct-tactical-exercises-around-scandinavia> (2022-07-10).

¹³ Jonas Kjellén, ”Kan Rysslands väpnade styrkor lära sig av sina misstag?”, föredrag hållet på Marinstridsdagarna 2023-01-24.

¹⁴ Avsnittet om Kina är en utveckling av ”What consequences to be expected from an open conflict between China and the United States over Taiwan?” av Hughes Eudeline, opublicerat artikelmanus avsett för KKrVAHT 2/2023.

¹⁵ <https://www.svd.se/a/9vQrj5/ryssland-och-kina-skapar-risker-i-arktisk> (2023-02-26).

Dessutom finns en riktning mot att på sikt införliva Taiwan i Kina. Peking följer kriget mellan Ryssland och Ukraina ytterst noga och flera likheter föreligger. Förmodligen kommer Kina inte att göra något innan den egna militära förmågan är så pass stor att det blir svårt att försvara Taiwan, men om Kina skulle attackera Taiwan finns stor risk för att konflikten skulle sprida sig utmed det norra halvklotet. Tre kärnvapenautokratier (Kina, Ryssland, Nordkorea) skulle då stå mot en allians av demokratier under Förenta staternas beskydd, av Nato och med deras allierade och partner i det indo-pacifiska området. Även de amerikanska resurserna är ändliga. Ett i ännu högre grad ökat amerikanskt fokus på Kina innebär att försvaret av Europa skulle ges lägre prioritet, varför ett kinesiskt anfall mot Taiwan skulle kunna innebära ett tillfälle för Ryssland att på nytt attackera Väst.

Även om Ryssland flera gånger sedan den förnyade invasionen av Ukraina 2022 har försökt stifta långtgående överenskommelser med Kina kommer dessa aldrig bli långlivade. De två länderna konkurrerar redan i Arktis. Dessutom finns bedömningar som pekar mot att Kina har en önskan att återerövra de områden som erövrades

av Ryssland under ”förnedringens århundrade” och som Kina nu behöver för sin tio gånger större befolkning.

Terroristerna

Vid sidan av Ryssland är terrorismens alla former och uttryck det tydligaste hotet mot alliansens säkerhet samt internationell fred och välförhållanden. Terroristorganisationer försöker attackera eller övertyga andra om att attackera Natos medlemsländer. Terroristgruppernas nätverk växer samtidigt som deras förmågor förbättras. De gör hela tiden investeringar i nya teknologier, vilka ökar både räckvidd och dödlighet. Icke-statliga grupper, inklusive internationella terroristorganisationer, fortsätter att utnyttja den grogrund som skapas av religiösa motsättningar, fattigdom, svag statlig kontroll och instabilitet i Afrika och Mellanöstern.¹⁶

Iran och Syrien utnyttjar sedan länge dessa motsättningar genom att stödja terroristerna.¹⁷ Även Wagnergruppen ”med inofficiella kopplingar till den ryska statsledningen”¹⁸ agerar genom ombud i Väst- och Centralafrika, vid sidan av de milisförband som organisationen sätter upp för att delta i kriget i Ukraina.

¹⁶ NATO Strategic Concept 2022, s. 4.

¹⁷ <https://www.state.gov/state-sponsors-of-terrorism/> (2023-02-13).

¹⁸ <https://www.svd.se/aj/1n9q/konflikten-mellan-ukraina-och-ryssland-har-ar-senaste-nytt> (2023-03-11).

Containerfartyg vid Göteborg. Bildkälla: Göteborgs hamn.

Militärgeografi: från alliansfri till allierad

Efter delningen av Tyskland 1945 och fram till det kalla krigets slut 1990 låg Sverige öster om Västmakternas östra gräns. Genom Tysklands enande (1990) samt Polens och de baltiska staternas medlemskap i Nato (1999 resp. 2004) blev Sverige och Finland ett hålrum i Natos nordöstra operationsområde. Ett tredje steg tas när vi blir allierade med Nato, vilket i praktiken innebär att vår östra försvarsgräns flyttas ungefär 600 kilometer österut. Dessutom flyttas den norrut till Arktis, i väster till USA och den södra gränsen flera tusen kilometer söderut. Med undantag av en strimma ryskt territorium längst in i Finska viken och exklaven Kaliningrad, är snart alla Östersjöns strandstater Natomedlemmar. Delar av den ryska Östersjömarinen kan troligen låsas in i sina basområden, men

hotet mot sjötrafiken från attackflyg, ubåtar, kustrobotar och andra ryska mariner måste också kunna hanteras. Skyddet av trafiken till sjöss kräver sjökontroll.

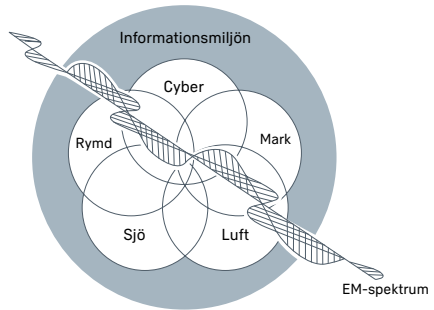
Höga militära chefer från bland annat Finland, Frankrike, Norge, Sverige och USA har på olika sätt givit uttryck för att Bottniska viken, Östersjön, Västerhavet, Nordatlanten och Norra ishavet är ett sammanhängande militärstrategiskt område. De politiska och kulturella banden mellan länderna i Norden och i Baltikum har blivit starkare och tydligare sedan det ryska anfallet mot Ukraina. Såväl Ryssland och Sverige som Storbritannien, USA och många andra av Natos medlemsländer har identifierat Nordkalotten, Östersjön och Västerhavet med de danska sunden som militärgeografiska fokusområden. Vidgar man perspektivet framträder en bild av en nordlig front och av ett sammanhängande nordiskt-arktiskt-baltiskt område – varför

inte under akronymen NABO. Området kanske kan inramas av Tysklands och Polens norra kust, Baltikums och Finlands östra gränser, packisgränsen i Arktis och delar av norra Atlanten. Det kan beskrivas av en triangel med hörnen i Gdanskbukten, på Novaya Zemlya och på Grönland.

Som Natomedlem hamnar Sverige mitt i detta NABO, med korta transportvägar till våra övriga allierade i alla väderstreck. Mycket talar för att vår i grunden defensiva strategi behöver förändras när vi inte längre är ensamma. Vi måste aktivt delta i alliansens avskräckning och förstärka det kollektiva försvaret, samt se till att handeln kan fortsätta flöda till Finland och de baltiska staterna, förutom att se till våra egna behov. Göteborgs betydelse är ett bra exempel. Stora mängder varor omlastas i stadens hamnar för vidare befördran till länderna i NABO på väg och järnväg och med kustsjöfart. Vi behöver se på omvärlden i ett betydligt bredare perspektiv än tidigare, för att kunna ta fram nya mål för svenska marinstridskrafter.¹⁹ Här har också svensk utrikes- och säkerhetspolitik en stor utmaning framför sig.

Multidomänoperationer²⁰

Dagens operationsmiljö påverkas av fler faktorer än vad en karta kan visa och beskrivs i domänerna mark, sjö, luft, cyber och rymd. Det elektromagnetiska spektrumet skär genom samtliga domäner, vilka omsluts av informationsmiljön. Beskrivningen kan användas oavsett om det handlar om en nationell operation eller en operation i Nato. Det som skiljer är analysens ingångsvärden, såsom deltagande nationer, jurisdiktion och tillgängliga förmågor.²¹

Bilden ovan visar Militärstrategisk operationsmiljö - hämtad ur Militärstrategisk doktrin 2022²².

¹⁹ Peter Hore, "A future Royal Swedish Navy and Nato", TiS 4/2022.

²⁰ Avsnittet om multidomänoperationer är en utveckling av "Operativ ledning och svenska sjöstridskrafterns roll i Nato" av Per Edling & Jon Wikingsson, KKrVAHT 1/2023 och "Några kommentarer till Eklunds och Heckers replik" av Per Edling & Jon Wikingsson, TiS 1/2023.

²¹ Försvarsmakten, *Militärstrategisk doktrin – MSD 22*, s. 50.

²² *Ibid*, s. 50.

En domän är inte detsamma som en väpnad styrka eller en stridskraft som uppträder på marken, till sjöss eller i luften. Resonemanget tar inte sin utgångspunkt i vem som gör något, utan var det sker. Ett förband kan agera i en domän mot en motståndare i samma domän, men även mot motståndare i alla andra domäner. En operation kan genomföras i en domän eller i flera domäner.²³

Uttrycket *multi-domain operations* används av USA och Nato sedan några år, men har ännu inte fått någon klar och entydig definition. Exempelvis används i Storbritanniens flotta istället formuleringen *maritime contribution to joint operations*. I juli 2022 genomförde Militärkommittén, Natos högsta beslutande militära organ, ett möte där det deklarerades att motståndare påverkar Nato i alla domäner. Genom att alliansen väljer att möta dessa motståndare med multidomänoperationer, vilka kan förstås som att samtidigt möta en angripare i hela operationsdjupet, ges Natos styrkor förutsättningar att framgångsrikt ta upp kampen mot angriparen med flexibilitet och enighet genom alla domäner och miljöer.²⁴

Gemensamt för alla domäner, förutom än så länge rymddomänen, är strävan efter att skapa kontroll så att de egna målsättningarna med striden kan uppnås. Att skapa kontroll innebär även att motverka motståndarens kontroll, men även att påverka motståndarens behov inom domänen. Det är väsentligt att betrakta stridskrafternas förmågor i förhållande till vilka domäner de kan verka i, och inte var de är organiserade. Några exempel är att en luftvärnsbataljon är organiserad i markstridskrafterna men verkar i luftdomänen. Stridsflygplan är organiserade i flygstridskrafterna men verkar i markdomänen när de genomför markmålsbekämpning.

Ubåtar är organiserade i marinstridskrafterna men verkar i luftdomänen när de bekämpar luftvärnsfregatter och i markdomänen när de landsätter specialförband.

Marinstridskrafter världen över utvecklas mot att påverka fler domäner än den egna sjödomänen. I markdomänen kan amfibiebataljonerna bekämpa mål i kustnära terräng, röjdykare kan undanröja minhot även på land för att öka rörelsefriheten för markstridskrafter och logistikförsörjning och korvet-

²³ Ibid, s. 50-51.

²⁴ David D. Julazadeh, "Multi-Domain Operations: Enabling NATO to Out-pace and Out-think its Adversaries", *Allied Command Transformation*, 2022-07-29, <https://www.act.nato.int/articles/multi-domain-operations-out-pacing-and-out-thinking-nato-adversaries>, (2022-11-15). Se även Cecilia Hallberg, "Krigföring i framtidens operationsmiljö: En anpassad ledningsmetod för att möta ett holistiskt hot", KKrVAHT 1/23.

Korvett av Visbyklass. Foto: Saab Kockums, Glenn Pettersson.

ternas markmålsbekämpande robotar kan stödja markstridskrafterna genom bekämpning av punktmål. Såväl ubåtar som sjöstridsförband har förmåga att stödja specialförband med transporter, ledning och underhåll. Basbataljonerna kan försörja markstridskrafter oavsett gruppering i Sverige, på andra sidan Östersjön eller någon annanstans i världen.

I sjödomänen handlar det om att med uthållighet kunna kontrollera det som sker i stora områden och skydda alla typer av flöden till, från, genom och förbi Sverige. Fokus hamnar på rörelsefrihet och kanske på *sea bed warfare*, och kan inte begränsas till bekämpning av hot på och under vattenytan.

I luftdomänen kan marinstridskrafternas radarförmåga och luftvärnsrobotar stödja flygvapenchefens behov av kontroll och rörelsefrihet i lufrummet för bekämpning och lufttransporter. Korvetterna har dessutom förmåga att leda våra eller allierade luftstridskrafter och bekämpning av motståndarens luftstridskrafter. Anfall mot framskjutet sjöluftvärn hämmar motståndarens luftrumskontroll och -rörlighet.

Genom taktisk inhämtning kan korvetter och ubåtar bidra i cyberdomänen, men sannolikt är inhämtning med signalspaningsfartyg den bästa förmågan. Inhämtningen sker tillsammans med andra myndigheter i totalförsvaret

Amfibieförbanden har förmåga att strida där vatten möter land. Foto: Kristina Swaan.

(t.ex. Försvarets radioanstalt och Säkerhetspolisen) och kommer bland annat att kunna bidra till skyddet av egen information och kommunikation samt vad hos motståndaren som våra stridskrafter bör påverka.

Svenska marinstridskrafter är brukare av rymden, men har i dagsläget inga egna system för att direkt påverka rymddomänen. De kan stödja all form av kommunikation samt med underhållsfartyg eller korvetter utgöra kommunikationscentra för att påverka eller informera befolkningen i Sverige och över till andra sidan Östersjön.

Eftersom dagens snabba tekniska utveckling medger en allt bättre lägesuppfattning på stora avstånd och kraftigt ökade vapenräckvidder med flygprofiler som är mycket högre och snabbare än tidigare, fungerar inte

längre det traditionella djupförsvaret, med sekventiella metoder och förmågor. Istället ska motståndaren mötas över hela tiden och över hela djupet med operationer i samtliga domäner – multidomänoperationer.

Nära en kust överskrider operationerna ofta domängrensarna. Ett bra exempel på den svenska förmågan till multidomänoperationer är den gemensamma sjömålsbekämpningen där sensorer och vapen från luften stödjer anfall mot mål i sjödomänen. Svenska amfibieförband är dessutom utrustade och utbildade för multidomänoperationer med sensorer och vapen. Det finns förmodligen inga andra bataljonschefer i världen som har förmåga att strida på, över och under havsytan samt på land.

Uppvisning landstigning. Foto: Maja Hansson.

En mer framåtlutad strategi

Den 1 november 2022 föreslog Försvarsmakten för regeringen hur det framtida militära och marina försvaret bör utvecklas. Resonemanget har sin grund i att ”som allierad ska Sverige med egen förmåga, eller tillsammans med andra, kunna försvara landet mot ett väpnat angrepp. Sverige ska också, tillsammans med allierade, utgöra alliansens gemensamma försvar”, företrädesvis tillsammans med våra nordiska grannländer.²⁵

Våren 2022 påtalade statsminister Magdalena Andersson, redan innan ansökan till försvarsalliansen insändes, att Sverige skulle ges ett särskilt ansvar för Östersjön.²⁶ DSACEUR²⁷ lär sommaren 2022 ha yttrat ”You run the Baltic”. Sannolikt omfattar resonemanget att samarbeta med flertalet av Östersjöns övriga strandstater. Ett annat högentressant område är Nordkallotten. De svenska försvarsgrenarnas förmåga att strida i subarktisk miljö är erkänt hög. Troligtvis kommer Nato att uppmana Sverige att delta i försvaret

²⁵ <https://www.forsvarsmakten.se/contentassets/e41b11744f404ba1b60255c66b8a3ca1/bilaga1b-overbefalhavarens-militara-rad.pdf> (2022-11-01).

²⁶ <https://www.svd.se/a/bGxjqj/svenskt-NATObesked-narmar-sig> (2022-06-20).

²⁷ Deputy Supreme Allied Commander Europe, general Tim Radford, Storbritannien.

av alliansens nordligaste utpost, vilket även kan innebära att förstärka försvaret i Norra ishavet förutom deltagande med mark- och luftstridskrafter. Åtminstone menar både den amerikanske och den franske marinchefen att marin strategi och marina operationer i norra Europa, inklusive Arktis, kommer att förändras av det svenska och finska Natointrädet.²⁸ Någon form av Nato-kommando med ansvar för Norden kan bli aktuellt.²⁹ ÖB anser att vi ”kan vara mer offensiva, vi kan vara tuffare ifrån början [...] för vi vet att där bakom kommer någon och fyller på”³⁰ när vi är Nato.

Dessutom blir vi medlem av en kärnvapenallians med syftet att avskräcka Ryssland från att anfalla oss. Det kollektiva försvaret och Natos avskräckningsförmåga vilar ytterst på respektive medlemsstats egen förmåga att försvara sig. Nato har inte några egna förband, bortsett från en styrka spanings- och stridsledningsflygplan. Till de förmågor som krävs för hantera åtagandet inom det nordatlantiska fördraget, ska läggas konsekvenser av vår nationella vilja att bygga fred och säkerhet även utanför Natos ram, i likhet med bilaterala åtaganden samt inom ra-

men för FN och OSSE. Just detta tredje block av förmågor är särskilt viktiga att bära i minnet när försvarsförmågan nu återuppbyggs, eftersom det finns risk för att den nationella handlingsfriheten kan konkurrera med åtaganden som görs inom ramen för Nato.

Försvarsmakten kommer även i framtiden att försvara landet, övervaka och hävda det svenska territoriet, stötta det övriga samhället och delta i internationell krishantering, men ett medlemskap i Nato innebär att våra förband också måste kunna sättas in i strid mot en kvalificerad motståndare utanför Sverige. Det mer mångfacetterade nyttjandet av det militära maktmedlet innebär att flexibiliteten i organisationen behöver öka. För att kunna svara upp mot denna mer offensiva strategi krävs att vi fortsätter bygga en stark försvarsvilja hos våra medborgare, men också uthållighet, förmåge- och materielutveckling, underhåll, utbildning och personaltjänst måste anpassas till de nya förhållandena. Ett exempel är att Försvarsmaktens personal, och kanske flottans i synnerhet, måste möta resonemang om fler arbetade timmar och sjödygn samt de förmåner som rimligen följer med.

²⁸ <https://news.usni.org/2022/06/24/cno-gilday-sweden-finlands-NATO-membership-poised-to-change-allied-arctic-strategy> (2022-07-24), amiral Mike Gilday, USA, och amiral Pierre Vandier, Frankrike.

²⁹ Anders Friis, ”The New Normal”, TiS 4/2022.

³⁰ <https://sverigesradio.se/artikel/NATO-medlemskap-kan-oppna-for-mer-offensivt-svenskt-forsvar> (2022-06-19).

På bryggan. Bildkälla: Försvarsmakten.

Nato ställer krav på sina medlemsländer. Exempelvis ska 300 000 soldater kunna sättas in med relativt kort förvarning.³¹ Ett annat exempel är att andra Natoländer redan i fred svarar för luftövervakningen och försvaret av Island och Luxemburg samt av Estland, Lettland och Litauen. Danmark och Norge deltar dessutom ofta i amerikanska, brittiska eller franska hangarfartygsstyrkor med sina fregatter. Enligt den norske marinchefen bör dessa insatser inte uppfattas som att det saknas en fregatt, utan som tillgång till ett hangarfartyg. Operationerna är alltså att betrakta som säkerhetsinvesteringar.³²

Några steg upp på konfliktskalan ökar behovet av att stödja jaktflyget

och dess baser med luftvärn från marken eller havet. Kraven på rörlighet och uthållighet kommer att öka. Logistikflöden och transporter på land, till sjöss och i luften måste kunna skyddas. Vi behöver kunna behärska cyber- och rymddomänerna samt informationsmiljön genom både offensiva och defensiva system i samverkan med andra. Dessutom krävs robusta förutsättningar att kunna leda svenska förband på stora avstånd från hemlandet. På samma sätt som vi förväntar oss att våra allierade kommer till vår hjälp ser våra allierade framför sig att vi stödjer dem, oavsett om det handlar om kriser här hemma i Europa eller på någon annan kontinent.

³¹ <https://www.svd.se/a/7d2mpW/NATO-vill-oka-krisstyrkorna-till-300000-man> (2022-06-28).

³² Konteramiral Rune Andersen, Norge, föredrag vid KÖMS och KKrVA:s estradsamtal 2023-03-15.

Animering av tänkbara framtida ytstridsfartyg. Bildkälla: Saab Kockums.

Marin strategikutveckling

Det finns fem strategiska uppgifter som ett lands väpnade styrkor ska lösa,³³ vilka operationaliserades vintern 2021 i Marinchefens vilja:

1. Genom inhämtning av information och kunskapsuppbyggnad om den omgivande miljön kan marinen förutse en motståndares vilja och verksamhet.
2. Genom att närvara till sjöss och upprätthålla god ordning påvisar vi vår vilja att försvara svenska intressen och förebygga kriser. Därutöver kan kontakter med partners knytas.
3. Genom en trovärdig sjömilitär beredskap och förmåga att när så krävs använda våld, avskräcks en motståndare från att starta ett väpnat angrepp.
4. Genom den höga rörligheten, de effektiva sensorerna och de långräckviddiga vapensystemen kan vår marin skydda handelstrafik, fiske och viktig kustnära infrastruktur.
5. Slutligen kan våra marinstridskrafter med våld ingripa mot överträdelser av olika slag eller möta en motståndare till sjöss, i luften och på land.³⁴

³³ Lars Wedin & Odd Werin, *Vår marin för ett tryggt Sverige och ett starkt Europa* (2021), Stockholm: KKrVA, s. 21.

³⁴ Ewa Skoog-Haslum, "Marinchefens vilja", 2021-02-09.

En krigförande stat har två huvudsakliga marina strategier att välja på. Antingen är ambitionen att skapa och bevara sjökontroll över viktiga områden för att dominera dem, eller att bestrida en annan parts sjökontroll över motsvarande geografi.³⁵ Uttrycken *sea control* eller *sea denial* används ofta för att beskriva de två strategierna. Förmodligen innehåller de flesta marina tillvägagångssätt element av båda strategierna, men den svenska marina strategin har sedan 1814 varit defensiv och enkom inriktad på *sea denial* – att bestrida motståndarens havskontroll snarare än att etablera en egen.³⁶

Sea control kan svårigen vara fullständig. Den är alltid mer eller mindre lokal och tillfällig. Den kan aldrig omfatta undervattensdomänen. Under Operation Unified Protector 2011 mot Libyens diktator Gaddafi hade koalitionen *sea control*, men trots detta kunde libyska specialförband lägga minor utanför hamnen Misratha, vilket ledde till omfattande minröjningsverksamhet.³⁷ En stat som inte har *sea control* kan fortfarande utnyttja havet för sina kommunikationer, men inte

utan särskilda försvarsåtgärder. *Sea control* erövrar genom avgörande slag eller blockad av den typen som Storbritannien utsatte Frankrike för under Napoleonkrigen. De avgörande slagen är dock ovanliga. Mer vanligt är att *sea control* uppnås genom en serie framgångsrika mindre strider; en kumulativ strategi. *Sea control* kan bestridas genom taktiska offensiver av olika slag och genom *fleet-in-being*, d.v.s. att en flotta genom sin blotta existens kan utgöra ett ständigt hot.³⁸ *Sea denial* är motsatsen till *sea control*. En strategi byggd på *sea denial* syftar inte till att utnyttja kommunikationerna till sjöss för egen del, men att förvägra motståndandaren denna möjlighet. Ett modernt uttryck är A2/AD – *Anti Access/Area Denial*.³⁹

Det viktiga med *sea control* är att den ger handlingsfrihet att utföra egna operationer till sjöss. Sverige är starkt beroende av import och export på köl. Vi köper i stort sett allt drivmedel och ”varannan tugga mat” från utlandet.⁴⁰ Dessutom är även de andra tuggorna i hög grad importberoende eftersom de kräver drivmedel, konstgödsel och re-

³⁵ Wedin & Werin, *Vår marin för ett tryggt Sverige och ett starkt Europa* (2021), s. 20.

³⁶ Christer Hägg, ”Svensk marin strategi i en ny säkerhetspolitisk tid”, *TiS* 4/2022.

³⁷ ”Les mines marines, une menace toujours d’actualité”, *Brèves marines* nr 139, <https://www.defense.gouv.fr/sites/default/files/cesm/bm-139-mines-marines.pdf> (2023-01-13).

³⁸ John Hattendorf, ”‘Fleet in Being’ in Historical Perspective,” *Naval War College Review*, vol. 67, no. 1 (Winter 2014).

³⁹ Lars Wedin, ”Element i en svensk strategi efter anslutning till Nato”, *TiS* 1/2023.

⁴⁰ Sveriges bönder, <https://www.sverigesbonder.se/varannan-tugga-ar-importerad/> (2022-09-20).

servdelar från utlandet.⁴¹ Vår högteknologiska industri har avgörande behov av insatsvaror.⁴² Många av de komponenter och råvaror som behövs för att bygga bilar, kullager och stridsflygplan måste importeras. Industrierna har numera nästan inga egna lager av rå- eller insatsvaror, utan de måste komma fram *just-in-time*. Pärbandet av fartyg till sjöss är industrins rörliga lager.

Ur ett ekonomiskt perspektiv är flödet av svenska varor och tjänster till kunder utomlands viktigt eftersom exporten har ett mycket högt värde. Utan denna handel med utlandet skulle vår industri gå miste om mer än 2 500 miljarder kronor årligen.⁴³ Med tanke på att ungefär 90% av vår export går på köl,⁴⁴ lämnar varje dag svenska varor till ett värde av cirka 5 miljarder kronor från hamnarna i närområdet. Stora delar av den övriga exporten passerar genom pipelines och data- och energikablar på havets botten, vilka är maritima exempel på det som Nato kallar *critical national infrastructure*. Flödet

av varor och tjänster över landets gränser är helt nödvändigt för det liv vi lever. Det är således mycket viktigt att behärska de flöden av varor, tjänster, data och energi som passerar förbi, genom eller till och från Sverige.⁴⁵

Natomedlemskapet innebär att vi förutom att upprätthålla en förmåga att försvara oss själva, skydda våra intressen och delta i alliansens avskräckning, tar på oss ett kollektivt ansvar att bistå våra allierade. Ett bra exempel redan i fred är skyddet av de flöden av data, livsmedel, energi, insatsvaror, reservdelar m.m. som passerar Sverige på väg till grannländerna i öster.⁴⁶ Sedan den förnyade och storskaliga ryska invasionen av Ukraina 2022 har Finland och de baltiska staterna avbrutit handelsförbindelserna över landgränsen med Ryssland. 90% av Finlands handel går på köl genom Östersjön.⁴⁷ Finland svalt 1941, vilket märks i dagens finska Natodebatt. Handelsstråken passerar tätt förbi Sverige och det är rimligt att vi ska kunna hålla dem öppna genom

⁴¹ Patrik Oksanen, ATL 2021-11-08, "Öppna landskap kräver fria hav", <https://www.atl.nu/oppara-landskap-kraver-fria-hav> (2022-09-20).

⁴² Svensk handel, "Sveriges importörers importhandbok", s. 3, https://www.svenskhandel.se/globalassets/_gammalt-innehall/sveriges-importorer/importhandboken.pdf (2022-09-20).

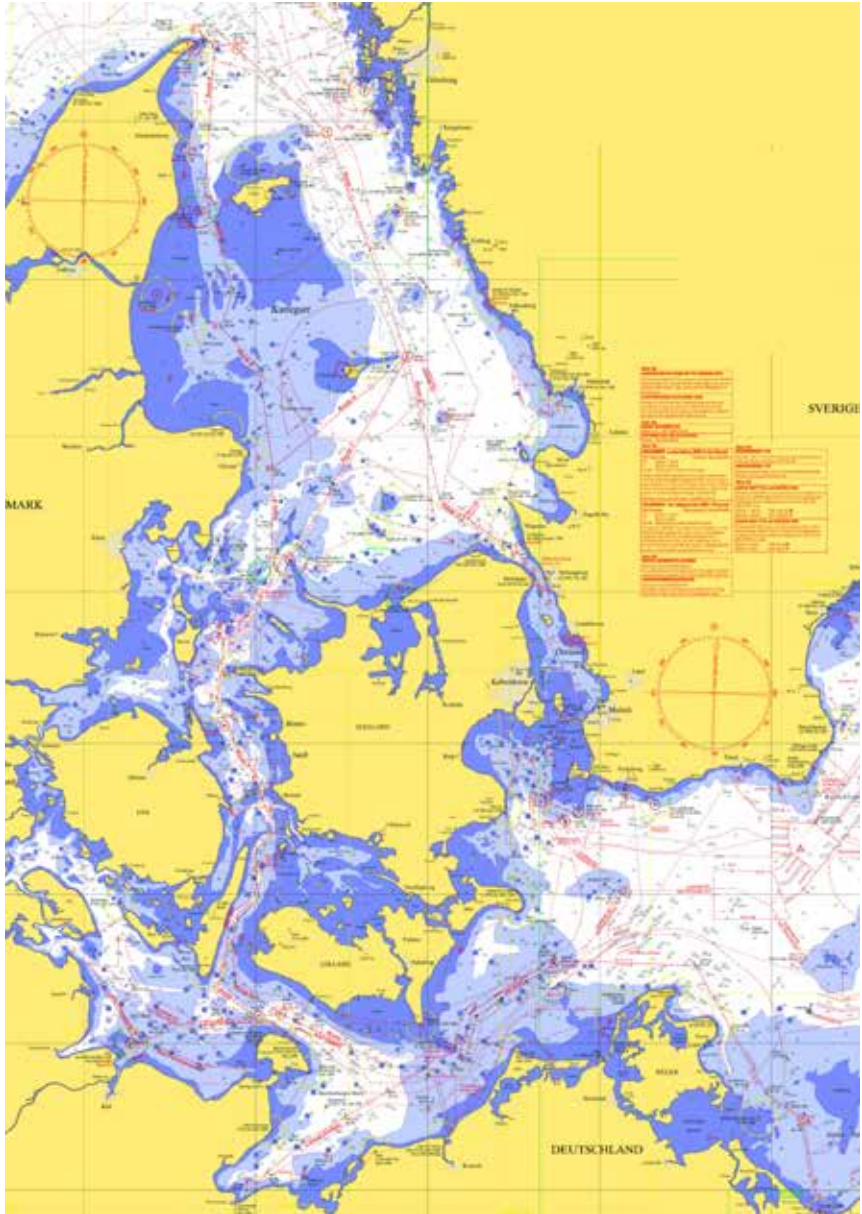
⁴³ SCB, "Sveriges export", <https://www.scb.se/hitta-statistik/sverige-i-siffror/samhallets-ekonomi/sveriges-export/> (2022-09-20).

⁴⁴ KÖMS, *En marin för Sverige* (2018), s. 3.

⁴⁵ Per Edling, "Det handlar om att behärska flödena", KKrVAHT 1/2023.

⁴⁶ Bo Rask, "Säkerhetspolitisk och strategisk utveckling i Sveriges närområde – marina implikationer", TiS 2/2022.

⁴⁷ <https://shipowners.fi/sv/> (2023-03-17).

Svenskt sjökort över infarterna till Östersjön. Bildkälla: Sjökart/Sjöfartsverket.

att vi kan kontrollera dessa områden. Sannolikt kommer trafikintensiteten att nedgå i händelse av väpnad konflikt, om inte annat beroende på att premierna för försäkring skjuter i höjden. Tillförseln av konsumtionsvaror som plastleksaker och nya TV-apparater kommer att kunna minska utan större inverkan på vårt samhälle eller på våra grannländer, men vårt importberoende av drivmedel och livsmedel kvarstår. Vi är dessutom en viktig exportör av raffinerade oljeprodukter. Även dessa varor måste kunna flöda från vårt land.

Ett starkare försvar av Baltikum kräver att fler Natoförband kommer på plats och att dessa kan försörjas. Nato har genom Polens landgräns till Litauen, men den är bara 100 km lång och korsas av ett fåtal vägar och av bara en järnväg. Med enkla medel kan en motståndare försvåra eller i alla fall fördröja Natos möjligheter att förstärka och försörja sina trupper i de baltiska staterna genom denna Suwalkikorridor.⁴⁸ Nato kommer även att behöva understödja sina trupper i östra Europa sjövägen. Ingenstans mellan Storbritannien eller USA:s östkust och de baltiska hamnarna är farlederna så trånga som genom Östersjöinloppen. Det kommer att vara

nödvändigt att hålla dem öppna om ett säkert flöde sjövägen till Finland, Baltikum och Polen ska komma fram.

Den svenska marina strategin behöver därför förändras mot att med uthållighet kunna etablera sjökontroll,⁴⁹ eller kanske till och med ”multidomänkontroll”, och kan dessutom ta sin utgångspunkt i de tre eviga marina uppdragen: polisiära, diplomatiska och sjömilitära.⁵⁰ Det är således lämpligt att omformulera de svenska marina uppdragen mot bakgrund av att vi tillsammans med våra allierade behöver kunna skydda alla slags viktiga flöden under samtliga konfliktnivåer. Vi måste kunna skapa transportleder – som vi själva behärskar – hela vägen från Nordsjön, till västkusthamnarna, genom Östersjöinloppen och till de viktigaste hamnarna i Östersjön, Finska viken och Bottniska viken.

Svensk marin utrustning, utbildning och taktik är utvecklade för strid i vårt närområde. Det samma gäller Finland. Det finns inga andra länder som är bättre på att kontrollera området eller på att ta täten i en amfibieoperation mot Rigabukten för att förstärka försvaret eller återta allierat territorium.

⁴⁸ Jonas Gummesson, SvD 2017-09-08, ”Natos oro: Ryska Zapad kan hota stöd till Baltikum”, <https://www.svd.se/zapad-kan-hota-natos-stod-till-baltikum> (2022-09-20).

⁴⁹ Göran Wallén, ”Några synpunkter rörande operationsområden m.m. som medlemsnation i Nato”, TiS 4/2022.

⁵⁰ Niklas Granholm i Robert McCabe et al, *Europe, Small Navies and Maritime Security – Balancing Traditional Roles and Emergent Threats in the 21st Century* (2019), London: Routledge.

Marinen och Kustbevakningen i samverkan. Foto: Olle Neckman.

Utblick mot framtiden⁵¹

Den pågående och världsomspännande kraftmätningen gör att behovet av maritim säkerhet ökar och följaktligen att Sverige kan skydda svenska intressen i *the global commons*, d.v.s. de globala allmänningarna på det fria havet och dess botten, i luftrummet, i rymden och i cyberrymden.⁵² Marinen ska vara med i Natos stående sjöstyrkor på samma sätt som det är rimligt att flygvapnet deltar i luftförsvaret och armén i förstärkningen av alliansens östra gräns.⁵³

Den föreslagna utvecklingen kommer att överskrida den ekonomi som i nuläget är planerad för Försvarsmakten, men resursallokeringen är rimlig med hänsyn till de uppgifter som Sverige kommer att behöva lösa som alliansmedlem. För att optimera nyttjandet av statens tillgångar bör det övervägas att öka samordningen mellan inblandande departement och myndigheter. I Maritimumredningen 2012 föreslog utredaren inrättandet av ett samlat sjöförsvaret som skulle bestå av Kustbevakningen och marinen.⁵⁴

⁵¹ Avsnittet är en utveckling av "Ett framtida svenskt försvar – ur ett militärgeografiskt perspektiv" av Carl Bergqvist, Per Edling & Mats Ström, KKrVAHT 3/2022.

⁵² https://www.iss.europa.eu/sites/default/files/EUISSFiles/Brief_17.pdf (2022-11-02).

⁵³ Försvarsmaktens perspektivstudie, underbilaga 1.2.

⁵⁴ Maritimumredningen, "Maritim samverkan, SOU 2012:48", s. 93-95.

Det bör ånyo bli i fråga ställt hur många mariner Sverige egentligen har råd med, eftersom det idag går att se ännu fler samordningsvinster. Exempelvis bör de isbrytare som nu projekteras kunna merutnyttjas som stödfartyg och bärare av ubåtsräddningssystemet. Dessutom kan isbrytarna användas som minfartyg, helikopterbas, lednings-, sensor- och sjukvårdsplattformar etc.⁵⁵ Välutbildade reservofficerare och värnpliktiga kan i orostider förstärka bemanningen på Kustbevakningens och Sjöfartsverkets fartyg.⁵⁶

Marina stridskrafter ska delta i arbetet med att hålla alliansens sjövägar öppna, vilket kräver ökad sjöduglighet och uthållighet samt vapen och sensorer som kan möta hot från havet, marken och luften – samt från rymden och cyberrymden. Ett exempel är att svenska örlogsfartyg ska ingå i Natos *integrated air and missile defence* (IAMD), vilket ÖB underströk i sitt militära råd hösten 2022.⁵⁷ Ett annat är att marinen återtar sin roll som arméns stöd genom att sjö- och amfibiestridskrafter kan kontrollera stora områden, förbekämpa och säkra landstigningsområden över och under havsytan och en bit upp i land. Lösandet av dessa uppgifter kräver örlogsfartyg som kan

bära långräckviddiga vapensystem och föra fram kustsäkringsstyrkor. Även skydd, eldunderstöd och logistikförsörjning av truppen iland kan lämnas från kustnära uppträdande sjöstridskrafter. Luftstridskrafterna skyddar anfallen iland och till sjöss samt stödjer mark- och sjömålsbekämpningen med transporter, sensordata och långräckviddiga vapeninsatser. Den internationella utvecklingen går mot att marina stridskrafter kan användas för att påverka fler och fler domäner. Kanske är det dags att återinföra marinflyget i Sverige?

Uppdragsbredden ställer krav på materielens och personalens flexibilitet. Ytstridsfartygen måste kunna bära sensorer och vapen med räckvidd långt in över land och över stora havsområden samt möta det större operationsområdets krav på sjövärdighet och uthållighet. Långräckviddiga kustrobotenheter ökar styrkans eldkraft mot såväl sjö- som markmål. Förmågan att tillsammans med flygvapnet transportera och skydda armé- och amfibieförband måste förbättras eftersom de starka och snabbrorliga markförbanden ska sättas in där de behövs bäst för att lösa alliansens behov. Striden på land understöds från sjön med luftförsvar, indirekt eld och underhåll. För folkför-

⁵⁵ Niklas Granholm, "Lågt hängande frukt – svenskt marint fartygsförband med nuvarande isbrytare som plattform", TiS 4/2017.

⁵⁶ Jon Wikingsson, "Värnpliktiga eller anställda på flottans fartyg?", TiS 2/2021.

⁵⁷ Överbefälhavarens militära råd 2022-10-31, bilaga 1, s. 3.

Autonom plattform (Enforcer III). Bildkälla: Saab Docksta.

sörjningen och Försvarsmakten livsviktiga flöden av insatsvaror, energi och data ska skyddas. Välbestyckade svenska örlogsfartyg är en del av alliansens gemensamma luftförsvaret för att skydda infrastruktur och befolkning. Dessutom kan stridsflygets sensorer och vapensystem flyttas fram i skydd av det marina luftförsvaret. Det är på grundval av dessa möjligheter som ytstridsfartygens storlek, beväpning, sensorpark och design behöver utformas.

En mer offensiv marin strategi ökar behovet av rörelsefrihet. Minröjning till sjöss och vid landstigningsområden kommer i allt större utsträckning att genomföras med autonoma och fjärrstyr-

da farkoster. I sin skyddande undervattensmiljö har ubåtarna fortsatt förmåga att uppträda dolt och autonomt, men i tillägg kan de agera som sensor-, vapen- eller ledningsnoder i en sammansatt sjöstyrka. Förmågan att använda sensorer och vapen samt att kunna slå ut motståndarens infrastruktur på havsbotten – *sea bed warfare* – kommer att utvecklas. Amfibieförbandens sensorer och tyngre vapensystem är mer sjörörliga i gränsområdet mellan hav och land och utvecklas mot att kunna säkra stränder, skärgårdsavsnitt och hamnar i skydd av flottans överlägsna eldkraft. På samma sätt kommer amfibieförbandens längre va-

UAV - MQ-9 Reaper. Bildkälla: US Air Force.

penräckvidder att kunna skydda flottan och möjliggöra en mer utvecklad dynamik för alla marina förband. Det marina underhållet kan lämnas i fortifikatoriskt skyddade baser från spridda grupperingar längs kusten, i skärgårdsmiljön eller fritt till sjöss.

Teknikutvecklingen leder till att såväl ubåtar och ytfartyg som bas- och amfibieförband utrustas med ”lojala pulingar”⁵⁸ på och under havsytan samt i luften för de farligaste och tråkigaste uppdragen. Dessa obemannade farkoster löser uppgifter som transporter, sjöövervakning, skenföretag, framskjutet spaning, anfall mot basområden m.m. Ukraina lär ha slagit ut två ryska örlogsfartyg i en attack med obe-

mannade farkoster mot örlogsbasen i Sevastopol den 29 oktober 2022.⁵⁹

Behovet av mänskligt beslutsfattande och ledning kommer att öka, men de beslut som cheferna och deras staber har att fatta kommer att stötas av artificiell intelligens. De mest kvalificerade örlogsfartygen verkar redan idag med sensorer och vapen hela vägen uppifrån rymden ner till havsbotten samt in i cyberdomänen och informationsmiljön. Våra fartyg, med minimala signaturer och moderna maskeringsmetoder, är i ständig rörelse vilket ger skydd och handlingsfrihet trots den täta satellitövervakningen över operationsområdet.

⁵⁸ Obemannade farkoster som organisatoriskt underordnade resurser.

⁵⁹ <https://www.intellinews.com/ukraine-s-attack-on-sevastopol-is-a-world-first-260880/> (2022-12-02).

Svenska och finska minijacksfartyg i lite mer än smul sjö. Bildkälla: Försvarsmakten.

Också i framtiden kommer Sverige i stor utsträckning att vara en ö, vilket kräver förmåga till sjö- och lufttransport av markförband om de ska kunna agera utanför vårt lands gränser. Även förflyttningar från syd till nord och väst till ost underlättas om de går på köl istället för på hjul. Genom de senaste årens ökade fokus på Gotland har denna transportförmåga ökat, men volym, utbildning, utrustning, logistik och taktik måste utvecklas vidare för att vi med kraft ska kunna anfälla med markstridskrafter från havet. Svenska förband måste kunna uppträda med förband från andra länder och försvarsgrenar – inom Nato poängteras förmå-

gan till *combined arms*. Brigadstrukturen är den lägsta organisatoriska nivå som kan skapa någon form av operativ effekt på marken. För att kunna nå ett avgörande krävs en divisionsnivå och i vissa fall även armékårstrukturer. Ett lämpligt upplägg i vår del av världen kan vara att etablera en multinationell armékår i vilken respektive nordiskt land bidrar med varsin division.

Markförbanden måste ha operativ och taktisk rörlighet, överlägsen eldkraft i form av såväl momentan som precisionsriktad eld i hela det tilldelade operationsområdet. Ökad eldkraft och ökat skydd i vid bemärkelse är avgörande för att vinna duellsituationer.

Rendering av vapenplattform (stridsbåt) amfibie. Bildkälla: Petter Håkansson.

Förbandens uthållighet måste utgå från att det operativa djupet, t.ex. på Nordkalotten, blir större än tidigare. En god situationsuppfattning kräver sammanställd information från sensorer i alla domäner. Operativ rörlighet och skydd fordrar logistik- och ingenjörsförband på såväl brigad- som på divisionsnivå. Behovet av luftvärnsskydd kan i dessa tider inte underskattas, mot såväl stora som små mål. Bekämpning på djupet kräver telekrigsförmåga, underrättelser, indirekt eld på långa avstånd och beväpnade drönare. Hög tillgänglighet och uthållighet leder till god underhållssäkerhet och korta ledtider samt kvalificerat fältnära underhåll. Hög tillgänglighet innebär hög insatsberedskap. Anfallsförbanden ska kunna aktiveras inom timmar till enstaka dygn.

Även i luften är Östersjöområdet fortsatt av stor betydelse för Sverige, men ökade möjligheter att samordna

luftläget och upprätthålla en regional incidentberedskap erbjuds med medlemskapet i Nato. Samverkan mellan fjärde och femte generationernas stridsflygplan utvecklas för att nå högsta möjliga regionala effekt allteftersom JAS 39E och F-35 införs, parallellt med att arvsystem behålls i Sverige och hos våra bundsförvanter. Förmågan ökar att effektivt leda den samlade luftförsvarsförmågan hos svenska land- och sjöbaserade luftvärnsförband, tillsammans med de allierade resurser som opererar inom samma område, inte minst när det gäller försvar mot kryssningsrobotar och ballistiska robotar. Signalspaning, flygburen radarspaning och stridsflyg med inhämtningsuppgifter kan nyttjas i helt andra områden tillsammans med våra allierade. Därigenom ökas både svensk och allierad förvarning.

Vidare medges ett ökat fokus hos flygstridskrafterna på expeditionära uppgifter till stöd för allierade i framförallt närområdet, där svenska flygbaser kan nyttjas för operativt djup, men även på större avstånd från Sverige. På sikt kommer drönare med lång uthållighet att komplettera bemannade spanings- och transportflyg. Flygbasförbanden fortsätter utvecklingen av taktisk överlägsenhet med grund i spridning och rörlighet, vilka möjliggör operationer inom porté för ryska A2/AD-system. Denna kunskap gagnar inte bara oss själva, utan är också eftersökt inom Nato. Eftersom Finland också är långt framme inom detta område, finns goda grunder för vidare samarbete inom ett fördjupat FISE-samarbete inom Nato. Utvecklingen av rymdlägesbilden fortsätter, men den kan i än högre grad integreras med våra allierade. Kriget i Ukraina har inneburit att en stor del av den globala uppskjutningskapaciteten, som finns i Ryssland, inte längre är tillgänglig. Såväl Sverige som Nato och EU, civilt som militärt, har stor nytta av att Esränge utanför Kiruna sedan januari 2023 har satellituppskjutningsförmåga, vilket är den enda uppskjutningsmöjligheten från det europeiska fastlandet.⁶⁰ Militär liksom civil nytta

ökar kraftigt om utveckling sker mot att kunna genomföra ”responsive launches”, d.v.s. att snabbt kunna förstärka satellittäckningen över intressanta områden, eller ersätta satelliter genom uppskjutning av nya. De kombinerade möjligheterna att se på djupet genom satelliter och luftburna sensorer som GlobalEye, skapar också helt nya möjligheter för precisionsbekämpning med långräckviddiga markmålsvapen, vilka kommer återfinnas hos samtliga nordiska länder.

Förband ur olika försvarsgrenar och nationer knyts samman i ett robust gemensamt ledningssystem, vilket leder till att den gemensamma operationen kan uppnå högre effekt än vad de enskilda delarna kan åstadkomma, helt i enlighet med vad som föreskrivs i doktrinen för gemensamma operationer.⁶¹

⁶⁰ <https://www.ltu.se/ltu/media/news/Europas-tillgang-till-rymden-via-Esrange-en-sakerhetsfrag-1.221132> (2022-07-10). Europa har sedan tidigare möjlighet till uppskjutning genom den franska rymdbasen i Franska Guyana.

⁶¹ Försvarsmakten, *Doktrin för gemensamma operationer* 2020, s. 27.

Avslutning

De avskryvade våldsamheterna i Ukraina visar på betydelsen att hålla ofredens fasor så långt borta som möjligt. Kriget ska föras utanför alliansens gränser, om vi vill skydda vår befolkning, vårt sätt att leva, våra kulturminnen och vårt samhälle. Försvaret av vårt land och uppträdandet i vårt närområde ska vara dimensionerande för svensk marin förmågeutveckling men ett mer vidsträckt uppträdande, mellan det öppna havet och kusten, kommer att krävas av våra marinstridskrafter när vi blir Nato. Vår försvarsgräns flyttas långt bortom territorialvattengränsen.

Allierade mark-, sjö-, luft-, cyber-, rymd- och informationsstridskrafter kan tillsammans bilda ett robust och mångsidigt försvar. Dessutom behövs förband som kan slå den fiende som ändå tränger igenom. Uppgiften att övervaka och hävda det svenska territoriet med många och yttäckande enheter kommer att kvarstå, men om en strategi ska vara avskräckande räcker det inte bara med territorialförsvar, igelkottar och vackra ord. I stället krävs det starka anfallsförband på land, till sjöss och i luften. Det är enbart med sådan snabbriktig och stryktålig förmåga som framgång kan nås när striden ska avgöras. Samma tålighet och anfallskraft måste finnas i cyberrymden och i rymden samt i informationsmiljön.

Vi ska försvara vårt land även i framtiden, men vi måste också utveckla vår samlade krigföringsförmåga för att möta de krav som ställs av motståndarna, det större operationsområdet och Natomedlemskapet. För att lyckas behöver vi satsa på ett starkt totalförsvar samt robusta och rörliga anfallsförband i samtliga domäner. Vad Sverige däremot inte behöver göra är att göra likadant som alla andra. I Nato är vi sannolikt bäst på trånga farvatten: alltså bäst på *littoral warfare* eller *brown water warfare*. Vi tillför således förmåga och kompetens som det idag inte finns tillräckligt av i Nato, inte mer av det som redan finns, men då måste vi förstå att de områden som liknar Östersjön även finns i Nordsjön, runt Nordkalotten och i Medelhavet. Dessutom är det inte längre ett fritt val. Nato kommer att kräva vår kompetens och våra förmågor där de ger bäst försvareffekt för alliansen och det kan vara på andra platser än var vi brukar uppträda. Att under alla konfliktnivåer delta i alliansens operationer är att investera i svensk säkerhet.

Under arbetet har det konstaterats att den beskrivning av möjligt marint framåtskridande som KÖMS och KKrVA har arbetat med, i några fall skiljer sig från den aktuella utvecklingen. Det är tydligt att mycken positiv taktik- och materielutveckling pågår i marinen, även om både personell tillväxt och framtagandet av ny

Animering av A26. Ubåt av Blekingeklass. Bildkälla: Saab Kockums.

materiel går långsamt. Det är dags att omformulera den svenska marina strategin så att det finns ett sammanhang hela vägen från den politiska viljan till materielanskaffning och genomförandet av multidomänoperationer från havet. En ny strategi bör därför beskriva att det handlar om att hålla ordning och behärska flödena tillsammans med våra allierade genom att tidigt etablera kontroll till sjöss och i luften samt att understödja en strid i land, snarare än att ensidigt fokusera mot att bryta udden av en kustinvasion. Eftersom Sveriges marina strategi alltsedan 1814 huvudsakligen har varit inriktad på att förneka en motståndare möjligheten att utnyttja våra farvatten för sina syften, är det inte så märkligt att denna defensiva grundbult fortfarande märks i diskussionerna trots att många faktorer ändras snabbt. Det är inte enkelt att befria sig från det strategiska och operativa tankearvet under närmare 200 år och som kopplar sig till ett konkret arv

i form av uppgifter, materielsystem, organisation och personal.⁶²

Trots den snabba tekniska utvecklingen består tankearvet, vilket märks i diskussionen om storleken av operationsområdet. Akademiernas resonemang har i stor utsträckning påverkats av Sveriges handelsberoende, den redan pågående globala kraftmätningen och den förändring av militärgeografen som Natomedlemskapet leder till. Snart förväntas svenska örlogsfartyg ingå i Natos sjöstyrkor, vilket innebär att de ska operera i andra områden än vad de är vana vid. Arbetet med att utveckla uthålligheten, underhållet och personaltjänstens alla aspekter måste gå snabbare än idag. Dessutom behöver alla inblandade acceptera att vi måste tänka nytt för att kunna möta de krav som ställs av öppet aggressiva motståndare, ett större operationsområde och att vara en del i en försvarsallians. Förmodligen är denna mentala omställning den största utmaningen.

⁶² Christer Hägg, "Svensk marin strategi i en ny säkerhetspolitisk tid", TiS 4/2022.

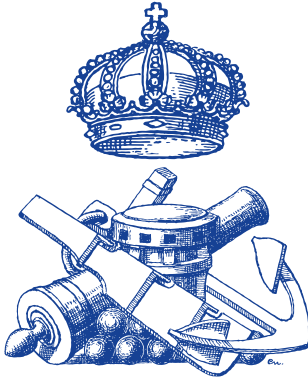
Foto: Ditte Boysen Ruge.

Fortsatt arbete

Varje aspekt av det nya säkerhetspolitiska läget, den snabba händelseutvecklingen och de val som Sverige behöver göra på kort och lång sikt kan inte inrymmas i detta projekt. Allt eftersom vår förståelse för rysk förståelseutveckling ökar och kraven från Nato omsätts kommer djupare och mer precisa slutsatser att kunna dras. Några av alla de frågor som behöver analyseras är:

- Var börjar försvaret av Sverige och vilka operativa sammanhang behöver studeras för att identifiera framtidens marina uppgifter?

- Hur påverkas materielanskaffning, personalförsörjning, karriärvägar, utbildning, avtal etc. av Natointrädet och en förändrad svensk marin strategi?
- Är det riktigt att vårt närområde är dimensionerande för förståelseutvecklingen även i framtiden.
- Är vår uppgift i Nato att "run the Baltic" eller är det försvaret av "the global commons" som ska vara marinens huvuduppgift?

A Swedish Navy in NATO

Abstract

Russia's renewed attack on Ukraine in February 2022 and the aggressive ambitions to control areas within its selfproclaimed sphere of interest have shattered the European security order. As a consequence of this development, Sweden and Finland applied for membership in NATO. This means that Sweden needs to rethink the use of her armed forces and her Navy.

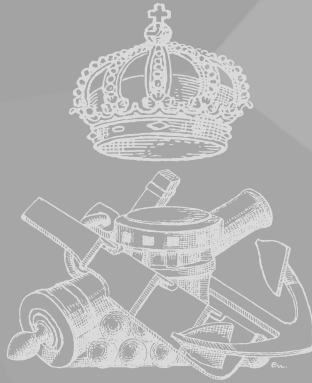
For more than two hundred years, as non-aligned, Sweden has watched major events in Europe from the sidelines. This time is over. As a prospec-

tive member of NATO, Sweden has become a player in the game of North Atlantic and North European security. In addition to the ability to meet a first strike on our own, we must work with our allies to be a credible and preventive force and if necessary be able to fight together.

The purpose of this article is to present some thoughts on Swedish naval development to meet the demands made by openly aggressive opponents, an enlarged operational space and a membership in a defence alliance.

Foto: Ditte Boysen Ruge.

2023